

A SZOFTVERTESZTELÉS-KÉPZÉS HELYE A HAZAI FELSŐOKTATÁSBAN ÉS KAPCSOLÓDÁS A NEMZETKÖZI STANDARDOKHOZ

THE SOFTWARE TESTING CURRICULUM IN THE HUNGARIAN EDUCATION IN CONJUNCTION WITH
INTERNATIONAL STANDARDS

Balla Katalin¹, Beszédes Árpád², Csonka Béla György³, Heckenast Tamás⁴ és Kovács Attila⁵

Összefoglaló: A különböző informatikus alap- és mesterképzések magyarországi curriculumai jelenleg csekély mértékben tartalmazzák a szoftvertesztelésre mint önálló szakterületre vonatkozó tudásanyagot. Ehelyett általában a szoftver-minőségbiztosítás vagy az általánosabb szoftvertechnológiai tárgyak tematikájának része. A különböző szakmai konferenciákon elhangzottak alapján viszont kiderül, az iparban igenis komoly felvételi piacra számíthatnának a jól képzett szoftvertesztlők. Jelentős szerepe van a szoftvertesztlői szakma népszerűsítésében az ISTQB (International Software Testing Qualifications Board) és hazai tagszervezete, a Magyar Szoftvertesztlői Tanács Egyesület (HTB - Hungarian Testing Board) szervezeteknek, melyek a szoftvertesztelés területén dolgozó szakemberek képzésének és minősítésének standardizálását tartják fő céljuknak. Részben ennek köszönhető, hogy az utóbbi időben kedvező változások tapasztalhatók ezen a téren a hazai felsőoktatásban, amelyre a jelen előadás szerzői által gondozott egyetemi tantárgyak mind jó példák (a szerzők többsége oszlopos tagja a HTB szervezetnek). Az előadás keretén belül részletesen ismertetjük a szoftvertesztelés területének fontosságát, valamint rámutatunk a jelenlegi hiányosságokra ezen a területen a hazai felsőoktatásban. Ezek után ismertetjük a nemzetközi standardok szerinti elvárt képzési programokat, majd megvizsgáljuk annak lehetőségét, hogy a hazai felsőoktatás még aktívabb és szélesebb körű szerepet vállaljon a szoftvertesztelés oktatásában ezen standardok alapján.

Kulcsszavak: szoftvertesztelés, szoftverminőség, minőségbiztosítás

Abstract: The curricula of different bachelor and master programs in the Hungarian higher level education include a relatively modest amount of knowledge related to software testing as a separate discipline. Instead, it can be found usually as part of more general courses on software quality assurance or software engineering. Based on the feedback from the different symposia dedicated to software testing, it can be observed that good testing professionals are well sought after on the job market. The International Software Testing Qualifications Board (ISTQB) and its local organization, the Hungarian Testing Board (HTB) plays a significant role in the popularization of the software testing profession. This organization is responsible for defining various guidelines such as examination structure and regulations, accreditation, certification etc. for software testing professionals. Undoubtedly, the activity of the Hungarian Testing Board also contributed to the fact that significant improvements in the Hungarian higher education can be observed in this area. The majority of the authors of this article are also members of the organization, and the courses they teach at their institutions are all good examples of this positive change. In the talk, we will stress the importance of software testing as a profession and point to the weaknesses in this area in the Hungarian higher education system. We will then overview the structure and content of the international standard teaching curricula, and investigate the possibilities of the extension of the teaching plans in the higher education according to these international guidelines.

Keywords: software testing, software quality, quality assurance

¹ Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Irányítástechnika és Informatika Tanszék
balla@iit.bme.hu

² Szegedi Tudományegyetem, Informatikai Tanszékcsoport, Szoftverfejlesztés Tanszék
beszedes@inf.u-szeged.hu

³ Széchenyi István Egyetem, Műszaki Tudományi Kar, Informatika Tanszék
csonka@sze.hu

⁴ Széchenyi István Egyetem, Műszaki Tudományi Kar, Informatika Tanszék
heckenas@sze.hu

⁵ Eötvös Loránd Tudományegyetem, Informatikai Kar
kovacs.attila@informatics.elte.hu

1. Szoftvertesztelés: szakma és diszciplína

Ahogy a világ többi részén, úgy Magyarországon is az információs technológia a gazdaság egyik húzóágazata. Egy vezető német gazdasági szakember szerint jelenleg (2011-ben) a német gazdaságból csak az információs és telekommunikációs ágazatban 35 000 szakember hiányzik. A szoftveripar képviselői már régen felismerték a szoftvertesztelés fontosságát, széles körben azonban alig néhány éve elfogadott, hogy ez a tevékenység önálló diszciplína is. 2008-ban alakult meg a nemzetközi szoftvertesztelői módszertant kidolgozó multinacionális nonprofit szervezet az International Software Testing Qualifications Board (ISTQB, <http://www.istqb.com>) magyarországi tagszervezete, a Magyar Szoftvertesztelői Tanács Egyesület (Hungarian Testing Board, HTB, <http://www.hstqb.com>). A HTB céljai között szerepel Magyarországon is meghonosítani az ISTQB nemzetközileg elismert és elfogadott képesítési rendszerét, amely egységes alapot nyújt a szoftvertesztelés világában.

A szoftvertesztelést, mint diszciplínát az alábbi definíciókkal szokás jellemezni:

„Testing is an activity performed for evaluating product quality, and for improving it, by identifying defects and problems.”

(Software Engineering Body of Knowledge, <http://www.computer.org/portal/web/swebok>)

„Testing is an activity in which a system or component is executed under specified conditions, the results are observed or recorded, and an evaluation is made of some aspect of the system or component.”

(IEEE Standard for Software and System Test Documentation, Std 829:2008)

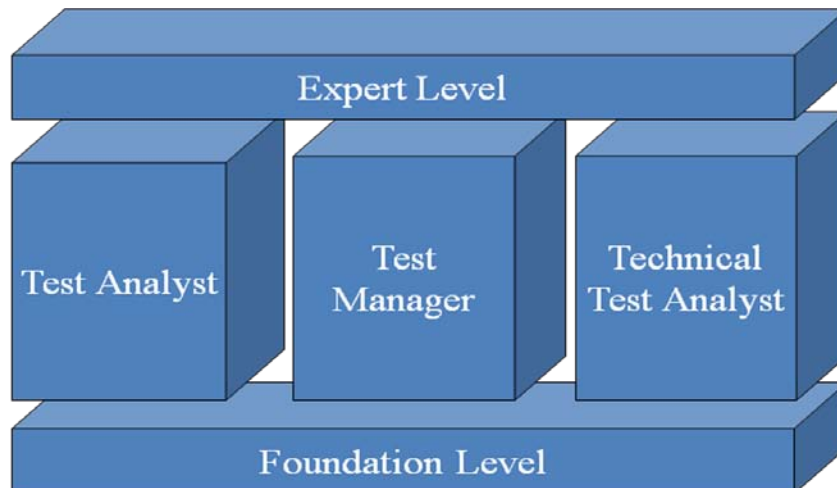
„Testing is the process consisting of all life-cycle activities, both static and dynamic, concerned with planning, preparation and evaluation of software products and related work products to determine that they satisfy specified requirements, to demonstrate that they are fit for purpose and to detect defects.”

(ISTQB, <http://istqb.dedicated.adaptavist.com>)

A szoftvertesztelés, mint szakma azonban rendkívül sokrétű. Különböző képességeket és képesítéseket igényel, melyek elsajátítása gyakorlattal, illetve összetett képzéssel lehetséges. Az elvárt ismeretanyag a tesztelés minden vonatkozására kiterjed úgymint, alapelvek, módszertanok, technikák, módszerek, szabványok, eszközök, menedzsment. Mindezen ismeretek együttes megléte egy szakembernél jelenthet csak igazi garanciát a szakma magas szintű művelésére. Természetesen a különböző szerepkörökben dolgozó tesztelőknél más és más tudást kell kidomborítaniuk, például egy teszt vezetőnek a menedzsment ismereteket, míg a specifikáció alapú tesztelést folytató szakembernek a teszt-tervezési módszereket.

2. Az ISTQB képzési rendszer

Az ISTQB, így a HTB szervezet, legfontosabb stratégiai céljai közé tartozik a szoftvertesztelés szakmai képességek tartalmi és szervezési kereteinek meghatározása és ellenőrzése. Az ISTQB képzési séma három szintben határozza meg az elvárt ismerethalmazt: Alap (Foundation), Haladó (Advanced) és Szakértő (Expert) – ld. 1. ábra. Természetesen, mint minden szakmában, itt is a gyakorlat teszi a mestert, így a komplex tudás elsajátításához gyakorlati tapasztalatra is szükség van, ezért elvárt, hogy a magasabb szinteken a képzés megszerzéséhez, gyakorlati tudást is fel tudjon mutatni a hivatalos képesítésre pályázó szakember.

1. ábra. Az ISTQB képzési struktúra

Az ISTQB Alapszintű képzési felépítménye az alábbi tematikát követi:

1. A tesztelés alapjai
2. Tesztelés és életciklus
3. Statikus technikák
4. Teszttervezés
5. Tesztmenedzsment
6. Teszteszközök, tesztautomatizálás

A szervezet ajánlása az, hogy az Alapszintű képzést minden IT-ben dolgozó szakembernek célszerű lenne elvégezni, nem csak tesztelőknek, mivel alapvető általánosan érvényes ismereteket tartalmaz.

A Haladó szint további három szakterületre bontva fogalmazza meg az elvárt ismeretanyagot: Teszt elemző (Test Analyst), Technikai teszt elemző (Technical Test Analyst) és Teszt Menedzser (Test Manager). Ezek a témakörök már kifejezetten tesztelési szerepkörökben dolgozó szakemberek számára készültek, és sokkal részletesebben fogalmazzák meg az említett témákat. A Szakértő szint jelenleg még kidolgozás alatt áll, de az fogalmazza meg a sokéves tapasztalattal és általában minden részterületet magas szinten művelő szakemberrel szemben támasztott követelményeket.

Az, hogy az ISTQB egységes, világszinten elfogadott módon képes a képzési terveket népszerűsíteni annak is köszönhető, hogy minden képzési programja egy nagyon alaposan kidolgozott fogalomtáron alapszik (glosszárrium). A glosszárrium definiálja a szakmában használatos több száz kifejezést, és meghatározza az azok közötti kapcsolatokat. Rendkívül fontos egy ilyen szakmában, hogy a szakemberek közös nyelvet beszéljenek, ami úgy tűnik, egyre jobban sikerül.

A magyar tagszervezet, a HTB megalakulása után a legfontosabb feladatának pontosan az említett fogalomtár magyar megfelelőjének elkészítését tűzte ki. Amíg az idegen nyelvű (pl. angol, német) környezetekben viszonylag már kialakult a terminológia, addig magyar nyelven még hasonló kezdeményezés sem található. Ezért a magyar szakemberek még nagyobb különbözőségekkel használják a tesztelési szaknyelvet. A hivatalos magyar glosszárrium elkészítése hihetetlen mennyiségű munkát követelt a HTB önkéntes szakemberei részéről, de mára már elmondható, hogy egy elfogadott, letisztult kifejezéstárral rendelkezik a magyar szoftvertesztelő szakma. Rendkívül fontosnak tartjuk, hogy rendelkezésre áll ez a kifejezéstár, hiszen minden területen lehet ezen túl arra alapozni a különböző képzési programokat úgy ISTQB szinten, mint a felsőoktatásban.

3. A szoftvertesztelés egyetemi oktatásának jelenlegi helyzete

Az alábbiakban a szoftvertesztelés egyetemi oktatásának magyarországi helyzetét ismertetjük 4 egyetem (amiből 3 kutatóegyetem) aktuális képzési rendszerét mutatva be. Hangsúlyozzuk, hogy ismereteink szerint más egyetemeken is zajlik hasonló képzés, de csak részben építve az ISTQB ajánlásokra, és az alább ismertetetteknel alacsonyabb órakeretek mellett. Ezen sorok szerzői többsége alapító tagjai a Magyar Szoftvertesztelő Tanács Egyesületnek.

3.1. BME, Budapest

A Szoftvertesztelés című tárgyat a BME-n jelenleg a Villamosmérnöki és Informatikai Karon, az Irányítástechnika és Informatika Tanszéken oktatjuk, magyar és angol nyelven. A tárgy először a 2005/2006-os tanévben jelent meg önálló tárgyként⁶, a nappali okleveles képzés 5. szemeszterében, majd a 2008/2009-es tanévtől a Mérnök-Informatikus szak Rendszerfejlesztés szakirányának MSc képzésén belül, a képzés 1. szemeszterében kapott helyet.

A tárgy jelenlegi tematikája az ISTQB/ HTB ajánlásait követi, a HTB tesztelési fogalomtárát használja. A tárgy keretében a hallgatók megismerkednek a szoftvertesztelés alapfogalmaival, a tesztek csoportosításának lehetőségeivel. Szó van a szoftverfejlesztési folyamatban alkalmazott különböző életciklus modellekben a tesztelés helyéről, ismertetjük az ISO 12207 szabvány és a V-modell kapcsolatát. A tárgy tematikájában kiemelt szerepet kap a szoftvertesztelés alapvető technikáinak bemutatása: statikus és dinamikus technikák, utóbbin belül a fekete doboz és a fehér doboz technikák főbb csoportjai, valamint a fejlesztési életciklus különböző fázisaiban alkalmazható tesztelési technikák sajátosságai. Kiemelten foglalkozunk az OO tesztelés sajátosságaival is. A tárgy utolsó harmada a hatékony tesztelési folyamat szervezésének követelményeiről és lehetőségeiről szól. Hangsúlyozzuk a teljes szoftverfejlesztési életcikluson átívelő tesztelés fontosságát.

A tárgyat sikeresen abszolváló hallgatók tájékozódni tudnak a teszt típusok között, megértik a teljes fejlesztési folyamaton átívelő tesztelés fontosságát. Megismerik az alapvető szoftvertesztelési technikákat, és gyakorlatban is alkalmazzák őket. Hallanak szoftvercégek tesztelési tapasztalatairól, a tesztelés automatizálását támogató eszközökről. Néhány tesztelési eszközt gyakorlatban is alkalmaznak.

Az ismeretek rögzítését laboratóriumi gyakorlatokkal segítjük (a tárgy kontakt óráinak felosztása: 3 heti 3 előadás, 1 labor). A laborgyakorlatok a funkcionális teszteléshez kapcsolódnak, a hallgatók konkrét feladatokat oldanak meg a kódszemlézés, határérték tesztelés, ekvivalencia osztály alapú tesztelés, döntési tábla alapú tesztelés, valamint kombinatorikus tesztelés technikái szerint alakítva ki a teszteseteket. A tavalyi évtől kezdődően a laborgyakorlatokon a hallgatók maguk választják ki a konkrét feladat megoldását támogató teszt eszközt az oktatók által megadott szempontokat figyelembe véve, az Interneten fellelhető, ingyenesen letölthető szoftverek közül.

A hallgatók között nagy népszerűségnek örvendenek azok az előadások, amelyekre a teszteléssel „élesben” foglalkozó szakembereket hívunk meg, akik arra világítanak rá, hogy a szoftvertesztelés mennyire fontos és elismert szakma saját cégüknél. Tartottak már előadást pl. a Lufthansa Systems, IGO, Alerant, Ericsson, Thyssen Krupp szakemberei.

A tárgy keretében tudatosan törekszünk a HTB által is elfogadott és magyarrá fordított szoftvertesztelési alapfogalmak alkalmazására.

A szoftvertesztelés gyakorlatban történő végzését támogatja a 2008/2009-es tanévben indult „Tesztelés és minőség laboratórium”⁷ c. tárgy. Ennek keretében, heti 2 órában, a hallgatók egy konkrét fejlesztési projektet vizsgálnak végig a tervezéstől az átadásig. Kiemelt hangsúlyt fektetünk a tesztek tervezésére, kivitelezésére és dokumentálására. Az eszközkészlet évente változik – igyekszünk ugyanis a mindenkor korszerű eszközhátteret alkalmazni. A 2010/2011-es tanévben például az egységtesztelés JUnit-tal, az alkalmazás entity bean-jeinek és session bean-jeinek tesztelése EJB3Unit

⁶ A 2001/2002-es tanévtől 2005-ig a „Szoftverminőség és menedzsment” c. tárgy két előadása foglalkozott teszteléssel

⁷ Elődje – kevesebb konkrét tesztelési feladattal - a minőségbiztosítási kérdésekre koncentráló „Minőség és menedzsment labor” c. tárgy volt, amely a 2001/2002-es tanévtől a Bolognai Rendszer bevezetéséig futott.

segítségével, az izolált tesztelés és a J2EE alkalmazások prezentációs rétegének a tesztelési módszereihez EasyMock-ot, SWING kliens tesztelése és kódlefedettség-vizsgálat

Szintén a BME Villamosmérnöki és Informatikai Karán, a Műszaki Informatika Szak doktoranduszképzésében szerepel a „Szoftver verifikáció és validáció” c. tárgy, amelynek felelős tanszéke a Méréstechnika és Információs Rendszerek Tanszék, dr. Majzik István. A tárgy célja a professzionális szoftvertervezésben használatos formális specifikációs nyelvek, verifikációs módszerek és validációs technikák rendszerező ismertetése. Ennek keretében hangsúlyosan tárgyalja a tipikus formalizmusok és módszerek matematikai alapjait (formális nyelvek és szemantikák) valamint a korszerű tesztelési módszereket. Segítségükkel lehetővé válik algoritmusok és adatstruktúrák precíz leírása, tulajdonságaik bizonyítása és elemzése.

3.2. ELTE, Budapest

Az Eötvös Loránd Tudományegyetemen a tesztelési ismeretek a képzés mindhárom szintjén (Bsc, Msc, Phd) helyet kaptak.

Bsc szinten bár a tesztelés önálló tárgyként nem jelenik meg, több tárgy is érinti a tesztelés módszertanát, az egységteszt különböző nyelveken történő szemantikáját, a tesztkörnyezeteket.

Msc szinten két tárgy szól tesztelésről. Az egyik a „Szoftverfejlesztés minőségi aspektusai”, másik a „Tesztautomatizálást támogató eszközök a gyakorlatban”. Előbbi tematikája az ISTQB alapszintű anyagára épít, kibővítve agilis tesztelési módszertanokkal. Különösen nagy hangsúlyt kap a tesztervezés. A tárgy keretei között vendégelőadók színesítik az elmondottakat, rendszerint a telekommunikáció, a folyamatminőség-javítás területéről (Ericsson, Nokia Siemens Networks, HP, SQI). A tárgy előadás, kötelező, és az átlagnál magasabb részvételi arány jellemzi. A számonkérés két részből áll. Az első egy beadandó dolgozat (8-10 oldal/fő). A legutóbbi szemeszterben az alábbi témák kerültek feldolgozásra: Statikus eszközök (devMetrics2.0 és Resource Standard Metrics összehasonlítása), Egységtesztelés támogató eszközök (JUnit, NUnit), GUI tesztelés (Canoo, Selenium), Performancia tesztelés (Database OpenSource Test Suite, OpenSTA, Apache JMeter), Tesztmenedzsment eszközök (TestLink, Fitnesse), BugDB eszközök (Mantris, BugTracker), Scrum és tesztelés, Sikeres tesztmenedzsment, Átvizsgálások, Inspekciók, Kockázat-alapú tesztelés, Tesztelés terminológiája, Visual Studio-val támogatott fejlesztések minőségi mérése. A másik összetevő egy írásbeli vizsga, ami egy ISTQB CTFL vizsga stílusú kérdéssort és néhány esszé jellegű kérdést tartalmaz.

A két részből megajánlott jegy születik, amit opcionálisan szóbeli vizsga követhet.

A másik tárgy oktatása részben ipari partner bevonásával történik az alábbi vázlatos tematika mentén: tesztautomatizálás (mikor, hogyan, milyen költséggel, stb), JUnit, EasyMock, EasyPHP, Ruby, Watir, Selenium, JMeter. A tárgy speciálkollégium, gyakorlat, előfeltétele az előző tárgy sikeres teljesítése.

Phd szinten egyetlen támogató tárgy létezik, a „Szoftvertesztelés”. Az elvárások az alábbiak: minden hallgatónak egy nagyobb esszét kell írnia olyan teszteléssel kapcsolatos témakörből, ami kapcsolódik a saját doktori témájához. Például ha valaki szolgáltatás-orientált architektúrákkal foglalkozik, akkor SOA alkalmazások automatikus tesztelését támogató környezet felállítása lehet egy ilyen feladat (Hudson CI, SVN, VMware). A tananyag az ISTQB alapszintű és középszintű tematikáiból lett összeállítva.

3.3. SZE, Győr

A Széchenyi István Egyetem elődjeként működő főiskola műszaki informatikus képzésének tematikájában még csak nyomokban volt fellelhető a szoftvertesztelés témája. Az „Információrendszerek fejlesztése” tárgy keretein belül egy rövid fejezet szólt a szoftverminőségbiztosításról. A téma tárgyalására inkább egy minőség-menedzsment szemléletű megközelítés volt jellemző, általános minőségi szabványok ismertetése, a minőségbiztosítás szoftver-folyamatbeli megjelenése, a szoftverfejlesztés jogi és műszaki szabályozási háttere, valamint a magas szintű, validációs és elfogadási szoftver-teszt típusai kerültek röviden ismertetésre. Ez a tárgyalás inkább a menedzsmentbeli, mint a műszaki problémákat hangsúlyozta. A tárgy ismeretanyagának rendkívül kis

részét képezték a technológiai ismeretek, mélyebb rálátást nem biztosítva az iparban folytatott szoftver-minőségbiztosítási és tesztelési folyamatok mibenlétére és nehézségeire.

A főiskola egyetemmé válásával egy időben egy az Informatika tanszék által, a Budapesti Műszaki Egyetem Méréstechnika és Információs Rendszerek tanszékével és a Veszprémi Egyetem Számítástudomány Alkalmazása tanszékével közösen folytatott tananyag fejlesztési kutatás eredményeként létrejött egy komplex, a szoftver-minőségbiztosítás több területére (minőségi szabványok, biztonság kritikus rendszerek, tesztelési megközelítések és módszerek, tesztautomatizálási eszközök, formális módszerek) kiterjedő oktatási anyag. Ez alapját képezhetette egy önálló „Szoftver-minőségbiztosítás” című, mérnök informatikus hallgatók számára kötelezően bevezetett tárgynak.

Ez a tárgy azóta a BSc szintű mérnök- és gazdaságinformatikus hallgatók tantervének része. A tárgy előkövetelményei között szerepelnek programozási és szoftver technológiai illetve rendszertervezési tárgyak. A tárgy heti 3 előadás jellegű kontakt foglalkozási terjedelmet kapott a tantervekben, vizsgával abszolválandó. Ez a terjedelem sajnos nem elégséges arra, hogy a szoftver-minőségbiztosítás minden területére elég hangsúlyt fektessünk. Egy rövid általános minőségbiztosítási bevezetést követően, a hangsúly a szoftver-tesztelés elméleti hátterén van. Tárgyalásra kerülnek a szoftver-tesztelési megközelítések, hibamodellek, a legfontosabb tesztelési eljárások általánosságban, megjelennek a strukturált és objektum orientált fejlesztéssel készült szoftverek tesztelési sajátosságai. A módszerek szemléltetése általában kisméretű, leegyszerűsített problémák segítségével történik. Ezek alapján tehát inkább egy bevezető tárgyról van szó, sajnos a valódi gyakorlatban felmerülő teszt-menedzselési, végrehajtási és automatizálási kérdéseknek nem tudunk kellő teret szentelni. A tárgy a téma tipikus akadémiai szemszögből való megközelítésére képes, jelentős különbség van a tárgy által nyújtott elméleti és az iparban elvárt gyakorlatiasabb ismeretek között. Hogy a tárgy oktatása mégsem felesleges, arra például szolgálhat az a néhány, a témához kapcsolódó diplomamunka, melyeket ipari szereplőknél eltöltött gyakornokság után készítettek hallgatóink. Ezekből jól látszik a megfelelő elméleti ismeretek és a gyakorlati megoldások ötvözhetősége.

Az HTB 2007-ben történt megalakulása, majd ugyanezen évben az ISTQB tagjai sorába való felvételével a fent tárgyalt tantárgy nyilvánosan elérhető elektronikus tananyagai vezettek az érintett oktató kollégák és az ISTQB közötti kapcsolatfelvételhez. A HTB keretein belüli tevékenységek hozzáférést biztosítottak számunkra az ipar által nemzetközi szinten megfogalmazott képzési elvárásokhoz és standardnak tekintett oktatási anyagokhoz. A HTB által szervezett konferenciák az akadémiai szférától eltérően inkább a valódi gyakorlati kihívások és válaszok, „best practice” terjesztését tűzik ki célul az elméleti kutatási eredményekkel szemben. Ez összességében lehetőséget biztosít az egyetemi képzés javítására; valódi példákat az elmélet szemléltetésére, a problémák gyakorlatiasabbá tételére, tesztelési környezetek megismerésére, ipari kapcsolatok kialakítására.

Tanszékünk a közeljövőben tervezi, hogy a közeli vállalatok és hallgatóink igényének megfelelően ISTQB „kompatibilis” tanfolyamokat tartson, vizsgahelyként működjön. Az egyetem részéről adottak a képzés infrastrukturális és személyi feltételei.

Távlati tervként szerepel a szoftvertesztelés gyakorlati kérdéseit tárgyaló választható differenciált szakmai tárgy indítása a mérnök-informatikus hallgatók számára. Ennek a tárgynak a létjogosultságát a tesztelésnek az agilis fejlesztési megközelítésben betöltött fontos szerepe, és magának az agilis megközelítésnek a térnyerése indokolja. Olyan kérdéseket szeretnénk tárgyalni mint az agilis tesztelő csapatok menedzselése, a programozás közeli tesztelés, teszt-automatizálás, illeszkedés a hagyományos minőségbiztosítási megközelítéshez.

3.4. SZTE, Szeged

A Szegedi Tudományegyetemen jelenleg három tantárgy keretében zajlik a tesztelési ismeretek oktatása, amelyek mind az elmúlt néhány évben indultak. A tárgyakat az Informatikai Tanszékcsoport, azon belül Szoftverfejlesztés Tanszék gondozza.

Az új tárgyak jelentős előrelépést jelentenek a korábbi évek gyakorlatához képest, amikor csak elvétve került említés a szoftvertesztelésről az informatikai, szoftverfejlesztői képzésben. Nevezetesen, hosszú éveken keresztül csak a Rendszerfejlesztés c. kötelező tárgy szentelt mindössze két előadást a szoftverminőség, azon belül a szoftvertesztelés témakörének, ahol az alapismeretek (tesztelés célja,

fogalmak, V-modell, alapvető módszerek, minőségbiztosítási szabványok) kerültek átadásra a hallgatóknak. Ez természetesen továbbra is jelen van a képzési programban, hiszen az említett tárgy az összes Informatikai Tanszékcsoport által gondozott alapszakon kötelező.

A 2008-as tanévben elsőként a Szoftvertesztelés Alapjai c. speciálkollégiumot indítottuk útjára. Ez lényegében egybeesik a hazai ISTQB tevékenységek elindításával, vagyis a Hungarian Testing Board aktív szerepvállalásának kezdetével. Az egybeesés nem véletlen, hiszen az ISTQB jelentőségének és magas szakmai színvonalának felismerése után fontosnak éreztük minden lehetséges módon terjeszteni az ajánlást, aminek az SZTE-n való első megvalósítására kézenfekvő volt egy speciálkollégium indítása. E tárgy az ISTQB alapszintű képzési programra épít, gyakorlatilag lefedi azt, kiegészítve további témákkal, mint például statikus forráskód minőségmérés és hatásanalízis. Kezdetben a kurzus csak előadásból állt (heti két óra), de a 2010/2011 tanévtől kezdve kiegészítettük további két óra gyakorlattal. Az előadást több módon is igyekezzük színesebbé tenni. Egyrészt, rendszerint egy vagy két meghívott előadó tart előadást a tesztelés gyakorlati vonatkozásairól. Ezen előadók neves tesztelő szakemberek, illetve vezető beosztású kollégák hazai cégektől. Továbbá, opcionálisan, a hallgatók külön kiselőadást készítenek valamely kiválasztott témából, amelyet gazdagon illusztrálnak gyakorlati vonatkozásokkal. A gyakorlati órákon a hallgatók egyrészt megismerkednek az előadáson elhangzott ismeretek gyakorlati alkalmazásával, másrészt további olyan alapismereteket és készségeket is igyekszünk velük elsajátíttatni, amelyekre bármely tesztelési projekt kapcsán szükségük lehet, mint például teszt menedzsment környezetek, fordítási és futtatási környezetek, automatizálás alapjai, stb. A tárgyat mindkét félévben meghirdetjük, és eddig töretlen népszerűségnek örvend a hallgatók körében, a visszajelzések pozitívak. Félévente kb. 30-50 hallgató veszi fel a tárgyat (létszámkorlát miatt szűrni kell a jelentkezőket), jellemzően az összes alapszakos hallgatók köréből.

2009-ben kezdtük el oktatni a következő speciálkollégiumunkat, a Szoftvertesztelés gyakorlata c. tárgyat. E tárgy a Szoftvertesztelés Alapjaira épülve (azt előfeltételnek előírva) számítógépes, gyakorlati foglalkozás keretében ismerteti meg a hallgatókkal a gyakorlati tesztelés több vonatkozását. A tárgy tematikáját tudatosan rugalmasan kezeljük, hiszen a technológiák is rendkívül gyorsan változnak. Ezzel szeretnénk elérni azt, hogy a hallgatók mindig a kurrens megoldásokról szerezzenek tudást. Természetesen ezt nekünk oktatóknak sem könnyű mindig biztosítani, ezért a tárgy oktatásához igénybe vesszük a helyi ipari kapcsolatainkat és rendszeresen meghívott oktatóként alkalmazunk valamely ipari környezetben dolgozó kollégát, aki hitelesen tudja képviselni az általa napi szinten alkalmazott megoldásokat. Jellemzően az alábbi témákat érintjük: egységtesztelés (pl. JUnit), fejlesztő és build környezetek (pl. SVN, JIRA), tesztautomatizálás, web alkalmazások automatikus tesztelése (pl. Ruby, Selenium). A tárgyat kis csoportokban (15 fő) tartjuk számítógépes laboratóriumokban heti két órában, ugyancsak minden félévben meghirdetve, így a hallgatóknak lehetőségük van a két tárgyat keresztféléves rendszerben elvégezni.

Legújabb tárgyunk a tesztelés oktatásában az 2010-ben elindított mesterszakos tárgyunk, a Tesztelési Módszerek. E tárgyat azon mesterszakos, különböző informatikus képzésekben részt vevő hallgatók számára hirdetjük meg, akik elvégezték az előző két alapozó tárgyat és mélyebb ismereteket szeretnének elsajátítani a teszttervezés témaköréből. A tárgy keretén belül nem kívánunk foglalkozni a tesztelési szakma minden vonatkozásával úgy, mint teszt menedzsment, folyamatok, szabványok, stb., hanem fókuszáltnan a teszttervezésre helyezzük a hangsúlyt. A Tesztelési Módszerek szakirányos mesterszakos tárgy, ennek megfelelően a szakterület mély vizsgálata, és nem csak alapszintű tárgyalása, olykor különleges, a hétköznapi gyakorlatban ritka körülmények között alkalmazott módszerek ismertetése a célja. A szoftvertesztelés alapjain kívül a hallgatóktól elvárjuk a számítástudományban és a szoftverfejlesztésben, mint mérnöki, ipari ágazatban alkalmazott magas szintű általános ismereteket is, amelyekre az egyes módszereknél építünk. Tartalmi szempontból, a tárgy a legfontosabb tesztelési módszereket ismerteti, főleg technikai szempontból, azaz csak érintőlegesen foglalkozunk a módszerek alkalmazásának folyamatbeli, szervezési és egyéb kérdéseivel. Egy lehetséges csoportosítás szerint, megadjuk a módszerek alap megközelítéseit, technikákat, algoritmusokat. Általában a módszerek leírását először elméleti oldaláról közelítjük meg, majd megadjuk a gyakorlati alkalmazás lehetőségeit. A legtöbb módszert példákkal illusztráljuk, valamint gyakorló feladatokkal látjuk el. A módszerek csoportosítása az ISTQB szerint történik (specifikáció alapú módszerek, struktúra alapú módszerek), de kiegészül több olyan téma

tárgyalásával is, amit fontosnak érzünk gyakorlati szempontból (pl. formális módszerek, függőség elemzés, teszt priorizálás, hibakövetés). A tárgy heti két óra előadásból és két óra gyakorlatból áll. Eddig egy félév oktatásán vagyunk túl, így a tapasztalatok alapján további finomításokat fogunk elvégezni a tematikán. Jelen félévben elkészült a tárgyhöz tartozó jegyzet első változata is, melyet elérhetővé teszünk a többi felsőoktatási intézmény oktatói számára is.

A fentieken kívül, a Szegedi Tudományegyetemen nyitottak vagyunk további speciális képzések indítására, amennyiben arra valamely partnerünk illetve a hallgatók igényt tartanak. Például előkészületben van egy, a minőségbiztosítási szabványokról és menedzsment módszerekről szóló speciálkollégium, amelyet egy helyi szoftverfejlesztő céggel együttműködésben tervezünk megvalósítani.

4. Konklúzió

A fentiek talán jó áttekintést nyújtottak a jelenlegi, talán még kissé szervezetlen, de markánsan fejlődő helyzetről a szoftvertesztelés oktatásáról a hazai egyetemeken, és az eddigi kapcsolódásról a nemzetközi ajánlásokhoz. De hogyan segíthetnek az egységesített ipari képzési követelmények az akadémiai szférán?

Az alábbiakban összefoglalnánk néhány tévhitet, amelyek hátráltatják a fejlődést:

- A szoftvertesztelés speciális képzési igénye nem fogalmazódik meg hangsúlyos elvárásként a felsőoktatás felé.
- A szoftvertesztelés területe nem foglal magába önállóan annyi speciális ismeretet, hogy ne lehetne más szakmai tárgyak keretében oktatni.
- Az előző ponttal összefüggésben, a szoftvertesztelésnek, mint informatikai részterületnek nincs elfogadott standard tudományos tartalma, a terület nem érte még el az önálló szakterületté válást.
- Az informatikai akadémiai szférában dolgozó oktatók, kutatók körében alulreprezentáltak a szoftverteszteléssel foglalkozók.

Ezeknek az indokoknak egy része, még ha csak informálisan is, de cáfolható, amit a fent említett példák is alátámasztanak.

Az akadémia szférában szoftverfejlesztéssel foglalkozók között sajnos valóban kevesen érintettek a professzionális szintű szoftvertesztelésben. Ennek egyik oka, hogy a szoftver-technológiában „tiszta” tudománynak tekintett formális módszerek a valódi szoftvertesztelésben csak korlátozottan alkalmazhatók.

Úgy gondoljuk, az ISTQB alapszintű (foundation level) képzések anyagai és követelmény rendszere jó alapul szolgálhat egy általános, független, korszerű (így az akadémiai szféra számára is akceptálható) szoftvertesztelési felső szintű képzés, kurzus számára. A korábbi szoftverteszteléssel foglalkozó kurzusok tematikái (pl. érintett területek, mélység) jól korrelálnak ezzel a tematikával, a létrehozott és közzétett ISTQB tananyagok pedig jól hasznosíthatók akár a reguláris felsőoktatási alapképzésben is. Sőt, a magyar nyelvű ISTQB anyagok egyfajta hiánypótlásként is szolgálnak, tekintve, hogy korábban nem állt rendelkezésre egységes és megfelelő szintű magyar nyelvű tesztelési szakirodalom. Természetesen ez nem jelentheti azt, hogy a felsőoktatásban le kellene mondani az egyedi, saját tudományos és kutatási témák megjelenítéséről, ugyanakkor az alapképzéssel szemben folytonosan felhozott kritika, hogy nem elég gyakorlat orientált és távol esik az ipari elvárásoktól. Az ISTQB képzések anyagainak adaptálása a kompatibilitás fenntartásával tehát többféle előnnyel járhat az informatikai felsőoktatás számára. A hallgatók számára tényleges versenyelőny lehet az iparban széles körben elfogadott minősítés megszerzése, az intézmények számára pedig közvetlen bevételi forrásként jelenhetnek meg az ilyen „piacképes” képzések, valamint járulékos haszonként garanciák adóttak a képzés minőségének fenntartására.

Kívánatos lenne tehát, hogy a mérnökinformatikus alapképzésben minél több felsőoktatási intézmény képzési keretei között jelenjenek meg akkreditált ISTQB kompatibilis szoftvertesztelés képzések, kurzusok, pl. a differenciált szakmai tananyag részeként. Jelen előadás szerzői nyitottak a többi felsőoktatási intézmény érintett oktatói megkeresésére, hogy közösen egy egységesebb és sokkal fejlettebb szoftvertesztelési képzési rendszert alakítsunk ki a teljes hazai felsőoktatásban.